

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ЯК ШЛЯХ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Чугаєвська С.В., к.е.н., доцент,
Василенко С.В., к.е.н., старший викладач,
Мармоза А.Т., к.е.н., доцент, кафедра аналізу і
статистики ім. І.В. Поповича, Житомирський
національний агроекологічний університет,
м. Житомир

Постановка проблеми. З вибором вітчизняної економіки євроінтеграційного вектору розвитку перед вітчизняними товаровиробниками постало гостре питання наявності істотних відмінностей між державними стандартами якості продуктів харчування і нормативами, прийнятими в країнах Євросоюзу, США, Канади, Японії, Нової Зеландії та ін. Нині більшість країн світу визнають проблему якості й безпеки продовольчих товарів одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки. Надійним способом захистити споживачів є система керування безпекою харчових продуктів НАССР (англ. - Hazard Analysis and Critical Control Points), що в перекладі означає «Аналіз

ризиків і контролю критичних точок». Дана сертифікація гарантує безпечність продукції на всьому шляху харчового ланцюжка від виробників сировини до кінцевих споживачів і впроваджується під меседжем «від поля до столу», адже дає змогу виявити усі критичні точки, вплинути на безпечність кінцевого продукту, усунути їх і постійно контролювати.

Виклад основного матеріалу. Впровадження міжнародних стандартів якості в Україні з вересня 2016 р. набуває чинності відповідно до розділу VII Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [7], де зазначається, що всі оператори ринку харчових продуктів мають термін 3 роки до 20 вересня 2019 р., щоб впровадити систему НАССР. Стосовно великих підприємств по виробництву молочної продукції тобто такої, в складі якої є необроблені компоненти тваринного походження, було призначено строк впровадження до 20 вересня 2017 р., для малих молокопереробних підприємств 20 вересня 2019 р.

Впровадження НАССР на молочних підприємствах – це доволі тривалий процес, який стосується всіх служб і персоналу підприємства. Він не обмежується тільки розробкою документації та наведенням елементарного порядку на виробництві. Важливо, щоб усі учасники виробничого процесу від закупівлі молочної сировини до кінцевого споживача були свідомі, діяли прозоро і відповідально. Контроль за виконанням даних міжнародних стандартів якості покладено на Держпродспоживслужбу, яка відтепер відповідає за ветеринарні та фітосанітарні заходи в регіонах держави, слугує своєрідним містком для підтримання інтересів споживачів і виробників, контролює дотримання санітарно-епідеміологічних норм на виробництві та ціни на готову молокопродукцію [3]. Кожен учасник ринку, і в тому числі споживачі, відповідно до нових законодавчих актів, відтепер мають право вимагати від Держпродспоживслужби здійснення перевірки діяльності іншого учасника (оператора) ринку, проведення лабораторно-клінічних досліджень його продукції стосовно нормативам сертифікату. А молочні підприємства, в свою чергу, несуть відповідальність за виготовлення якісної та безпечної для

здоров'я нації молокопродукції на всіх етапах виробничого циклу: заготівля молочної сировини – зберігання і доставка сировини в охолоджену вигляді на місце промислової переробки – виробництво готової молокопродукції – доставка і реалізація готової до споживання молочної продукції – споживач [6].

Наразі експерти харчового ринку стверджують, що більшість підприємств молокопереробної галузі уже працюють за системою НАССР [1]. З однієї сторони, цього вимагає конкуренція, а з другої, наявність міжнародної сертифікації розширює можливості виходу їх продукції на європейські та світові ринки.

Проте впровадження нових стандартів якості продукції пов'язано з необхідністю удосконалення організації заготівельної роботи підприємств молокопереробної сфери, оскільки значний відсоток молочної сировини для подальшої промислової переробки на підприємства поставляється з приватного сектора, де показники якості молока є значно нижчими (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка обсягів закупівлі молочної сировини на промислову переробку в Україні у 2012-2017 рр.

Рік	Закуплено молока на промислову переробку, тис. т	в тому числі:		Структурний відсоток кожного оператора ринку, %	
		с. г. підприємства	господарства населення	с. г. підприємства	господарства населення
2012	4284,9	2277,7	2007,2	53,2	46,8
2013	4149,0	2325,0	1824,0	56,0	44,0
2014	4165,3	2428,3	1737,0	58,3	41,7
2015	3758,8	2412,7	1346,1	64,2	35,8
2016	3709,5	2511,8	1197,7	67,7	32,3
2017	3927,8	2688,5	1239,3	68,4	31,6

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Зокрема, за даними Держкомстату динаміка обсягів промислових заготівель молочної сировини вітчизняними переробними підприємствами має негативний характер і тенденцію до зменшення, що зумовлено значним дефіцитом на сировинному ринку, зменшенням поголів'я ВРХ та необґрунтовано низькими закупівельними цінами на молоко [2; 4, с. 226]. У 2017 р. обсяги заготовленої молочної сировини становили 3927,8 тис. т, що на 357,9 тис. т (або 8,3%) менше аналогічного показника 2012 р. Поряд із зростанням налагоджених заготівельних процесів у господарствах суспільного сектора, де вищеназаний показник за аналізований період збільшився від 2277,7 до 2688,5 тис. т (18,0%), відбувається суттєве зменшення обсягів заготівель молочної сировини від господарств приватного сектора. За аналізований період даний показник зменшився від 2007,2 до 1239,3 тис. т (або на 38,3%). Структурний відсоток сільськогосподарських підприємств на сировинному молочному ринку у 2017 р. склав 68,4%, в той час, як особисті селянські господарства забезпечили молокопереробну галузь сировиною менше, ніж на третину.

Говорячи про показники якості молочної сировини, слід зауважити, що для господарств суспільного сектора значний відсоток припадає на молоко вищого (36,7%) та 1 гатунку (42,0%). В той час, як з господарств приватного сектора в основному надходить молоко 2 гатунку (85,9%), яке відповідно до нових стандартів якості продуктів харчування взагалі заборонено використовувати для виготовлення продукції, де виробничий процес не передбачає глибокої термічної переробки (молоко, сметана, кефір, йогурт і т.д.). Така заборона в подальшому може призвести до зменшення закупівель молочної сировини, недовантаження виробничих потужностей вітчизняних підприємств, і як наслідок, до чергового зростання цін на продукти харчування.

Вбачаємо один із можливих шляхів вирішення даної проблеми у поширенні консультаційних послуг серед населення на базі селищних територіальних громад щодо необхідності запровадження машинного доїння корів в приватному секторі, подальшому створенні молочних кооперативів із

можливістю закупівлі необхідного технічного обладнання за рахунок державних програм. Такі заходи можуть в подальшому сприяти значному підвищенню показників молочної сировини з приватного сектора.

Висновки. Впровадження міжнародних стандартів якості продукції на молокопереробних підприємствах є складним системним процесом, який передбачає дотримання нормативів безпеки харчових продуктів на всіх етапах виробничого циклу, передбачає більшу відповідальність виробника перед споживачем та вимагає жорсткого контролю за ресурсною базою виробництв. З іншої сторони, сертифікація українських товаровиробників сприятиме покращенню довіри споживачів до продуктів на ринку, підвищенню інвестиційної привабливості для підприємств та появі нових можливостей їх виходу на міжнародні ринки.

Література:

1. «Від поля до столу»: як впроваджується НАССР // Харчовик. com: портал харчової промисловості від 15.02.2018 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.harchovyk.com/content/detail/841/>
2. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / Б. Й. Пасхавер, О. В. Шубравська, Л. В. Молдован та ін. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 432 с.
3. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та прав споживачів : офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Pro_Sluzhbu/15/.
4. Крисанов Д.Ф. Інтеграція агрохарчового сектора України в єдиний нормативний простір Європейського Союзу: монографія / Д.Ф. Крисанов. – НАН України ДУ «Інститут екон. та прогноз. НАН України». – К., 2016. – 368 с.
5. Микитюк В.М. Щодо питання якості продукції в умовах євроінтеграції / В. М. Микитюк, С. В. Василенко // Соціально-економічні проблеми аграрного розвитку регіонів: матеріали Всеукраїнської науково-

практичної конференції, 16 травня 2017 р. – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2017. – С. 28–33.

6. Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР): Наказ Мінагрополітики України від 01.10.2012 р. №590 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1575%3A-01102012-590-&catid=122%3A2015-09-15-07-01-23&lang=uk.

7. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1602-18/paran169#n169>